

Tislarna blomma

© Karl Erson 2005-12-04

Nu var det september, början av september och utmed landsvägskanten dröjde sig blåklockorna kvar. Det här var medan ”seklet var ungt” som man brukade säga om tiden cirka hundra år tidigare. Nu hade vi hunnit några år in på det nya årtusendet, passerat ett sekel och under stora förväntningar övervakat hur datorer, telefonisystem och diverse andra apparater skulle bete sig när första siffran i årtusendet ändrades. Det hade inte skett på tusen år. Dessutom var det förra gången aktuellt endast med runor, iallafall i Norden. Vikingarna hade nog inte tänkt sig att rista i annat än sten. Boktryckarkonsten hade ännu varit mer än 400 år borta. Elektricitet och elektronik fanns antagligen inte ens i tankarna, än mindre i folks föreställningsvärld. Den här gången, när årtusensiffran skulle uppdateras, var många rädda att datorerna skulle skena och ställa till förtret för det moderna samhället. De hade ju aldrig tidigare utsatts för vare sig århundrade- eller tusenårsskifte. De hade inte programmerats med tanke på att årtusendet skulle ändras. Programmerarna hade snålat med minnesutrymme och nu skulle det straffa sig om man inte rättade till de ackumulerade försyndelserna. Och tusenårsskiftet hade obevekligt närmat sig. Hur skulle detta gå ? Jo, det passerade i det närmaste obemärkt och glömdes snart bort. Istället rullade årstidsväxlingarna på, precis som de gjort i tusentals år. Människorna räknade förr sin ålder i ”vårar”. Även i moderna och datoriserade tidevarv verkade detta kunna vara en användbar metod.

Även en del klöverplantor stod trotsigt kvar vid vägkanterna. Visste de inte att det här egentligen var början till höst ? Och hur var det med lönnen, den unga

lönnen ? Den hade visst ingen erfarenhet alls, hade inte varit med om någon brittsommar förut, utan verkade köra helt efter almanackan. Den hade börjat skifta i gult, rött och orange - som hade den givit upp sommaren och kapitulerat för den höst som den antog var i antågande, men som ännu inte givit en enda kylig natt. Men hur är det egentligen med träd ? Har de ett minne och styrs av erfarenhet av tidigare års väder och årstidsskiftningar, eller följer de bara årstidens väderlek och förändras i takt med den ?

Det var rent märkvärdigt vad sommaren dröjde sig kvar. Golfbanornas greener hade ännu inte blivit fulla med de höstens tallbarr, som var så försmädliga när bollen skulle puttas. De tunna barren kunde få den mycket större golfbollen att helt ändra riktning på sin väg mot hålet. Påminde väl om ordspråket ”liten tuva ...”. Och höstlöven, som brukade börja falla den här tiden, hade ännu inte börjat klistra sig fast vid asfalten och ställa till halkförtret. Värst brukade lönnlöven vara. De var störst och manglades av bilarna mot asfalten tills de mer elelr mindre utgjorde ett halkigt och smuligt ytskikt. Men de hade ännu inte börjat visa sig.

Den ståtligaste, eller i varje fall högsta växten utmed vägen, träd och buskar undantagna, var tisteln. Dess violetta blomma var omgiven av taggar, men reste sig segervisst över de ogästvänliga och vassa grenarna. Den hade liksom tagit över efter de mer medgörliga blommor som hörde mera sommaren till. Det var lite signifikativt för årstiden och liksom förebådade de lite hårdare tider, som nu nalkades. Högsommarens skira grönska var

definivt borta och alla växter hade skiftat över i mörkgrönt; växterna var styvare och kraftigare i växten. Det var som rustade de sig för kärvare tider.

En del åkrar var redan plöjda, andra till och med harvade. På ett fält dånade skördetröskan; den gick inte fort utan morrade sig fram, vände och fortsatte att karva sig genom sädesfälten. På några av de redan tröskade stubbåkrarna stod halmbalarna prydligt paketerade. En långtradare var lastad på höjden med balar; skulle de månne levereras till någon av de otaliga hästgårdarna ute på Uppsala-slätten ?

Nu hade skolorna kommit igång; i den ljumma kvällen vimlade det av skolbarn som samlats på fotbollsplanerna. Det var inte lngre bara bollsparkande grabbar i farten utan flickorna jagade lika intensivt efter stridsäpplet. De var till synes mer organiserade och mer disciplinerade än pojkarna. I en trädgård surrade en åkgräsklippare. Det doftade nyslaget gräs, när Karl kom stakande på rullskidorna. Alla som minns hur nyslaget gräs luktar, kan intyga att det är en högst angenäm doft, som fullkomligt skriker ”sommar !”

Det låg en påse på vägen; staven krasade mot den; och den visade sig innehålla resterna av en vetelängd. Var denna avsedd för någon av hästarna i hagen, som han nyss passerat ? Hade kanske en hästtokig flicka på väg till hagen tappat den från cykelns pakethållare. Det skulle han aldrig få veta och hon skulle aldrig få veta vart påsen tagit vägen. Och hästen skulle aldrig få veta att han egentligen skulle fått snask.

Åkrarna var verkligen varierade så här års. Antingen vajade säden, strax mogen att skördas, eller så stod där den nakna stubbåkern kvar ensam; en och annan åker var odlad med baljväxter, som vid den här tiden torkat ihop och därför såg risiga ut. Hur kunde det ske efter den blöta sommar, som nu var på väg att ta slut? Andra åkrar var redan plöjda i det vackra mönster som bildas då jorden vänds och det bildas rader som gör sig så fint på fotografier om mjan tar korten från rätt håll.

Uppsalaslätten tog vid när Karl passerat Broby; den här vägen hade han inte stakat förut utan bara åkt rakt fram till Börje; ja, byn norr om Uppsala heter så. Men den här gången hade han tagit av i korsningen och kört mot Broby; han hade passerat Börje idrottsklubb och fotbollsplanerna lite längre upp på platån. Så hade det burit av nerför, om än inte så brant. Det var det svåraste med rullskidor, att klara av backar. Men var det bara en liten sluttning och det gick bra med lite försiktighet. Det gällde att ha framvikt på skidorna, på de främre rullarnarullarna. Annars kunde det styra åt vilket håll som helst.

Framme i Broby gick hästarna och betade i hagarna. En flicka kom ridande mellan stängsel; i hagen innanför verkade ett par hästar vilja följa med och travade på som om de trodde att de också skulle ut på en tur. Den ena var bara föl och förstod väl inte bättre än att följa stoet. Vid slutet av hagen blev de stående och tittade långt efter den bortridande. Karl fortsatte på en mindre väg mot Ströja, där asfalten tog slut så att han måste vända; det var nog på tiden, för han hade varit ute bra länge redan och solen

började dala mot horisonten. Men fortfarande lyste den upp Uppsala-slätten i öster. Karl hade hunnit tillräckligt långt från bilen för att kunna bli riktigt trött innan han kom tillbaka till utgångspunkten. Men det var frapperande hur bra konditionen var så här långt före skidsäsongen. Förklaringen var antagligen de många golfrundorna. Nu började de bli glesare, av naturliga skäl, golfrundorna alltså, för nu var det inte många timmar mellan arbetstidens slut och solnedgång. Och snart var det bara helgerna som återstod för denna typ av fritidsaktivitet. Golfen konkurrerade starkt med svamplockningen, som regelmässigt brukade bli aktuell mot slutet av golfsäsongen. Så hade det alltid varit, de båda aktiviteterna var naturliga konkurrenter – eller snarare kompletterande. På sätt och vis idealiskt: när den ena blivit rutin tog den andra över; ett återvaknat säsongs-intresse.

Tistlar finns överallt, både bildligt och bokstavligt. I Sarmads vingård växte de både här och där med vackra lila knoppar, som fick dem att se ut som prydnader närmast. För det var de. En del var uttorkade och skiftade i brunt, medan andra växte höga och stolta. Det var nu inget som lille Samer, 6 månader brydde sig om. Han hade nog med att äta, sova och fylla blöjorna. Och alla omkring honom turades om att bära, underhålla och jollra med honom. Han var den som fick mest uppmärksamhet av alla. Och fick han inte så sa han ifrån.

I kontrast till tistlarna stod buskarna av timjan och bredvid dem lavendeln. De små plantorna av iris som de planterat under våren hade nu tagit sig och bar upp

namnet på vingården, Domain d'irise. Och snart skulle de väl blomma. Fats först skulle det komma en höst och med den vinskörden. Den kunde nu, de sista dagarna i september, börja närsomhelst. Den anlidade vinexperten hade ansett det vara för tidigt bara häromdagen, men nu kunde det vara dags vilken dag som helst. Och då skulle Sarmad ta dit professionella plockare som gjorde jobbet i ett nafs, baserat på skicklighet och organiserad logistik. Det var deras konkurrensfördel, som det skulle hetat i en management-bok.

Vingården hyste inte endast vinplantor. Här fanns också annan frukt och grönsaker. Pumporna var redan stora och orange till färgen. Armeniska gurkor hade redan vuxit fåärdigt och skulle nu användas till sådd. Endast de små gick att äta. Pepperoni och paprika stod tillsammans med tomater och olika sorters sallad. Det här hade varit klondike för Sara ! Kanske skulle hon och Karl kunna åka tillsammans nästa gång ?

På måndagen bestämde Sarmad att det var dags att plocka druvor, inte alla, utan endast Cabernet Sauvignon som var färdiga. Plantorna var inne på sitt tredje år och bar rikligt med druvor. Så nu var det alltså dags. Drängarna informerades kvällen före. Det var de yngre bröderna Alex och Samer (Sr) som skulle engageras tillsammans med Karl. Det var tidig uppstigning eftersom Karl hade sin avresa redan på eftermiddagen. Men först skulle det plockas druvor.

En vingård om våren är ingen lummig syn; nej, den är torr, brun och dammig. Men nu, i slutet av september var

det lummigt och det fullkomligt späckat med frukt och grönsaker. Vinplantorna, om än planterade bara ett par år tidigare, dignade av druvor. Långa slingor av grenar hade skjutit ut från de stammar som vuxit sig någon meter höga. Förutom Cabernet Sauvignon, som nu var färdig, fanns det också Syrah, Merlot och Cabernet Franc. Men de var inte färdiga ännu. Vita druvor fanns på en egen terrass. De var söta och goda att äta direkt från klasarna. De verkade inte användas för att göra vin och kallades bara vita druvor.

Fikonträden var också färdiga för skörd. Det var bara att plocka direkt från träden. Fikonen var gröna på ytan, vita i köttet och röda längst in. Det var verkligen skillnad mot dem som vankades till jul. Det här var frukt så som den skulle ätas, färsk och direkt från trädet. Om man var beredd att leva på bara frukt och grönsaker så kunde man här bo mitt i skafferiet. Nyttigare föda går väl knappast att uppbringa ?

Hur plockar man druvor ? Jo, man klipper klasarna från själva grenen med en sekator, inspekterar druvornas kvalitet, rensar eventuellt klasen innan den slängs i en korg. Druvorna kan vara övermogna och har då i allmänhet torkat till russin. Det duger inte till vintillverkningen utan då går hela eller delar av klasen till marken. Detsamma gäller för druvor som angripits av mögel eller svamp. Det syns i så fall på druvorna; den naturliga färgen är borta och hela klasen bör släppas till marken.

Nu var det redan oktober. Men den svenska hösten verkade dröja ännu en stund. Ännu klubbade inte löven mot asfalten. Nej, lönnlöven låg fortfarande i torra drivor och det rasslade – eller prasslade – i dem när man pulsade genom drivorna. Ännu var löven inte riktigt torra, inte heller genomblöta av något höstregn. De bara låg där färska och glänsande i röda och gula nyanser. Eftersom brittsommaren framhårdade, var det fortfarande torrt och ljumt så bladen drev ihop och bildade långa färgsprakande drivor.

Trattkantarellerna hade funnits redan i september detta nådens år 2005; det var tidiagre än vanligt, men det var ändå ett konstigt svampår. De vanliga kantarellerna hade varit få och små. Men de fanns att plocka fortfarande i mitten av oktober. Vid det laget skulle de normalt sett varit slut för länge sedan. Då skulle det ha varit ett uppehåll i svamptillgången på någon månad innan trattkantarellerna fanns att tillgå. Men så var det nu inte heller. Nej, trattkantarellerna, som borde ha kommit tidigare än vanligt med tanke på den rekordvarma hösten, verkade utebli; det fanns bara några enstaka torra och gråa på de vanliga ställena. Detta trots att allt annat stämde i naturen: de små höstlöven, de från björk, al och asp, och var redan fallna till marken medan lönnens ännu hängde kvar. Detta var egentligen trattkantarellernas och trumpetsvamparnas tid. Vad hade hänt? Hade rådjuren som vanligt varit där? De brukade hinna först, men i allmänhet fanns det några kvar. Det var lätt att hitta ställena genom att följa rådjursstigarna och spana längs dessa. Ofelbart stod där förr eller senare trattkantareller

som lämnats eller som hunnit komma upp sedan rådjuren passerat. Men så var det inte detta år.

Även blåbären verkade ha missuppfattat kalendern. De hängde envist kvar är och där på bar kvist. Bladen hade sedan länge ramlat av och riset stod där naket med ett och annat övermoget blåbär i mörkblått. Det var mycket som inte som stämde med det vanligen rådande klimatet. Solen gassade på som vore det fortfarande sensommar, fastän mitten av oktober redan var passerad. Vad var detta ? Inte normalt, men knappast ett led i den gradvisa temperaturhöjningen som påstås bero på den så kallade växthuseffekten.

Åkrarna var plöjda och låg där nu mörkbrunt-svart skimrande. Det var som speglade de den höstens fukt som ännu inte infunnit sig. Sedan skulle de harvas, sås och vältas. Då skulle ringarna skramla bakom traktorerna. Därefter skulle den stora tystnaden infinna sig i det dimmiga höstlandskapet. ”En tystnad som bara stod och teg fyllde hösten” skrev Harry Martinsson i ”Nässlorna blomma”. Inte undra på att han fick nobelpriset i litteratur !

Det gick att se vilka åkrar som var alldeles nyplöjda, för de skimrade som var de bestrukna med ett tunnt fuktigt lerlager. De som fått ligga ett tag efter plöjningen hade torkat till, spruckit i ytan och liksom kornat till sig. Det var inte samma friska fräschhet över dem längre och de hade liksom fallit ihop, var liksom mindre spänstiga och rent av resignerade inför den annalkande vintern.

Ännu klubbade inte höstlöven mot asfalten. Många hängde ännu kvar på träden. De redan fallna lönlöven var fortfarande torra och låg i drivor. Den fortfarande torra höst vinden hade blåst dem samman som ville den hjälpa till och samla ihop dem åt parkförvaltningarna. Björkarna var gulare än andra år, gulare än någonsin och lyste i den bleka höstsol som ännu lyste några timmar. Annars var slaget mellan ljus och mörker i det närmaste vunnit av mörkret. Nu fick det dessutom lite hjälp på traven av tidsomställningen, vilken i ett huj tog bort ännu en timme dagsljus, åtminstone på eftermiddagen. Omvändningen gällde naturligtvis för morgonljuset, som nu blev en timme längre. Men hur många uppskattar det ?

Det här var den tid som förebådade vemodsvintrigheten, som Harry Martinsson kallade den. Man talar ibland om vårtrötthet, men denna höst verkade hösttröttheten smyga sig fram, om det nu finns någon sådan. Kanske var det denna den osedvanligt utdragna hösten, eller kanske sensen-sommaren som åstadkom trötthet. Enligt SMHI, väderspåmännens institution, var det ännu sommar enligt deras definition. Enligt den är det fortfarande sommar om temperaturen inte under ett visst gradtal under natteens timmar. Och det hade den ännu inte gjort i mildvädret; alltså var det fortfarande sommar enligt väderexperterna. Så kom det milda regn som man kunde förvillas tro var ett vårregn. Men det var höst det skulle vara. Och fukten, regnet, bäddade in landskapet som ett blomsterregn skulle ha gjort. Morgnarna var dimmiga och först när solen kommit långt över horisonten lyckades den penetrera och ta kål på synspärren. Det milda vädret spred ett lugn över landskapet.

I Istanbul rådde fortfarande sommar enligt den svenska definitionen; där var det fuktigt och grått. Den nyss avslutade fastemånaden hade följts av uselt väder för de firande muslimerna. Det hade helt enkelt varit regn och rusk. Men som sagt, sommar enligt svensk definition. Den första måndagen efter firandet var lite avslagen. Det verkade ta tid innan arbetslivet kom igång på allvar och började gå på högvarv. Var det vädret som dämpade, eller var man så trött efter allt firande? Bara muslimen vet. En morgon i Istanbul kan vara en vacker syn om himlen är klar. Denna den andra tisdagen i november, den första efter Ramadan, var himlen så pass fri från molnighet att solens första strålar träffade topparna på de höga kullarna på den europeiska sidan. När solen kom upp i öster, över den asiatiska delen av Turkiet, kallad Anatolien, träffade dess strålar först högst upp på den europeiska sidan. Sedan vandrade strålarna neråt längs slutningarna och färgade slutligen Bosporens vatten med sitt varma orange morgonljuset.

Det är här, vid Bosporen, som Europa möter Asien. Istanbul ligger i själva verket i båda världsdelen, som är förbundna med två broar. Förutom Ryssland är Turkiet det enda land som spänner över två världsdelen. Den allra största delen av ytan ligger i Asien, med den allra största delen av befolkningen. Ändå vill nationen bli medlem av den europeiska unionen. Broar förenar, här både en stad, en nation och två världsdelen. Och de förenar verkligen. En stor del av befolkningen bor i Asien, i den asiatiska delen av Istanbul, men arbetar i den europeiska delen, för där finns de flesta arbetstillfällena. Det västra Istanbul är

landets expansiva och bultande hjärta, en riktig sjöstad runt Bosporen, vaktande utloppet från Svarta Havet mot Marmarasjön, som ligger som en vattenbuffert mot Medelhavet. Här passerar jättefartyg i en strid ström, till Ukraina, Krim, västra Kaukasus och andra länder runt detta väldiga innanhav.

Att flyga från Istanbul till Athen är som att färdas i spåren på Odysseus. Han var en grekisk hjälte, som var med om det Trojanska kriget. Troja tros ha legat i nuvarande Turkiet. Fast Odysseus drog fram på mark och vatten. På väg hem efter Trojanska kriget färdades han på en flotte och det tog många år innan han nådde hemma-farvattnen. I Eyvind Johnssons ”Strändernas svall” handlar historien om Odysseus hemfärd efter många år i exil. Genom återblickar beätts vad som – enligt Odysseus – egentligen hände i Troja. Det var inte alls någon trojansk häst inblandad, utan grekerna klättrade helt enkelt över murarna, dräpte motståndarna, våldtog kvinnorna och slog ihjäl barnen. I samband därmed klämde Odysseus ett finger och han visade med detta upp ett bevis på att han varit med om det i vissa grekiska kretsar glorifierade fälttåget. Själv betraktade och beskrev Odysseus den trojanska historien som ett vanligt smutsigt krig.

Odysseus färdades i många år och han hann med en mångfald upplevelser på vägen hem. Hans färd används som sammanbindande länk för ett otal miljöer, händelser och kulturer i den grekiska arkipelagen där hans egenhändigt byggda flotte med vindens hjälp skall återföra honom till hemtrakten, där det under hela hans

bortavaro pågått en maktstrid runt hans hemmavarande maka, om det ekonomiska imperium hon styr över och om möjligheten att äkta henne. Odysseus' flotte var beroende av väder och vind under alla de år han styrde genom Egeiska havet. Med flyget tar det bara timmen mellan Istanbul och Athen. Man hinner knappt få ned frukosten innan det är dags att landa i det olympiska landet. Förbindelserna mellan Grekland och Turkiet har varit spänt i många år. Man är bittra fiender i Cypernfrågan. I över fyrtio år har norra delen av ön varit ockuperad av invaderande turkar, enligt grekerna. Enligt turkarna administreras den södra delen av ön av grekerna. Man låtsas att grekerna bara sköter, eller snarare missköter, den delen. "Grekisk administration" står det också på kartorna i foldern "in the pocket in front of you" ombord Turkish Airlines. Men grekerna, som stödjer ett självständigt Cypern, anser att turkarna rätt och slätt invaderat och ockuperat det fria Cypern, som bildades en gång med den grekisk-ortodoxe ärkebiskopen Makarios som republikens förste president.. Det är nästan larvigt att höra hur ömse sidor beskyller varandra för aggression och illegal närvaro.

Färden från den europeiska delen av Istanbul, där Atatürk-flygplatsen ligger, går över Marmara-sjön och vidare över Anatolien, det vill säga det vi kallar Mindre Asien. Så sveper man ner mot Egeiska havet där Dardanellerna kopplar Marmara-sjön till Egeiska Havet, en del av Medelhavet. Det här är historiska trakter. Här härjade de grekiska hjältarna och här stod många berömda slag, till exempel det vid Salamis. Där besegrade grekerna den persiska flottan på 600-talet f.

Kr. Någonstans i den västra delen av Anatolien var det som Alexander den store nästan tusen år senare löste den Gordiska knuten med ett svärdshugg. Det vill säga att han löste inte knuten, utan han tog till ett så kallat Alexanderhugg, ett hugg som uppfanns just i det ögonblicket och som därför uppkallades efter honom och som en direkt följd av själva händelsen. Enligt myten skulle den bli härskare över Asien, den som kunde lösa upp den Gordiska knuten i staden Gordion. Denna stad ligger i landskapet Frygien i det inre av Mindre Asien. I närheten ligger också de områden, Lydien och Jonien, i vilka mynt började präglas och användas som betalningsmedel redan vid tiden för slaget vid Salmis. Ordet mynt kommer från latinets ”moneta”, som i olika former förekommer i dagens franska, spanska och italienska. ”Moneta” var i sig ett alternativt namn på gudinnan Juno, som var det kvinnliga väsendets gudinna. Romarnas namn var Hera.

Hemma i Sverige hade den riktiga hösten inte infunnit sig. Det var först alldeles i mitten av novembermånaden som en riktig höststorm meddelade höstens ankomst med minusgrader på morgnarna. Genast blev det frostnupet och här och där lite småhalt. Åkrarna blev plötsligt spräckliga. De hade en mörk botten med frostvita halmstrån kors och tvärs över fårorna. Halmstråna låg helt osorterade och jämt utspridda. På de åkrar som skördats tidigt och redan besåts, där stack nu höstsådden upp. Den hade hunnit bli endast centimeterhög och såg tilltufsad ut med frosten kring blad och stänglar. Den måste alltså först överleva detta frostangrepp, sedan strypas i tjälens grepp för att så småningom bäddas in i

och överhöljas av snö. Som genom ett under skall växtligheten sedan väckas till liv och börja utvecklas till frodighet och skördemognad då våren slutligen anländer. Otroligt verkar det, men ändå fullständigt möjligt trots att höstväxtligheten måste uppleva sin omgivning som rena tundran.

I dikeskanter och i själva dikena hukade de lågväxande granarna, om vilka vi lärt under vandringen genom Linnés Hammarby utanför Uppsala. Redan var granarna nedskräpade med bruna höstlöv som virvlat iväg och hamnat ovanpå barrväxterna, vilka ju behåller sin grönska. Kanske var det av avund som lövträden fällde sina gulnade och i många fall bruna löv över barrträden? Men det kan ju inte vara särskilt trevligt att stå där naken och avlövad medan barrträden behåller sina gröna fräschör.

Temperaturen klättrade mödosamt över noll då solen kommit upp över horisonten, dock inte lika högt som under de föregående månaderna. De skidskointresserade önskade sig kyla innan snön skulle komma, för det är en förutsättning för åkbara isar. I detta avseende sammanföll deras intresse med de skidintresserades, för dessa önskade sig tjäle i marken före det första snöfallet. Annars skulle snötillgången bli kortvarig och skidåkarna hänvisade till rullskidorna för sin träning, som i så fall skulle bli en oönskad försäsongsträning.

Så smällde vintern då till. Det var dock först i den tredje novemberveckan. Ett tunnt snölager hade täckt marken då det var dags för höstresan till Marocko. Så lämpligt

och tidsmässigt så väl avvägt att dra iväg till norra Afrika, precis som flyttfåglarna. Det är en verklig avkoppling att uppleva nya kulturer. Andra folkslag och andra religioner har andra värderingar, andra seder, andra menyer, annat levnadssätt och andra ordspråk. Muslimerna säger att frid och ro är av Gud, d.v.s. Allah, medan stressen är av djävulen/det onda. Nog är det tänkvärt ! Det står också i Koranen att den som gör illa/ont gör det mot sig själv och att den som gör gott gör gott mot sig själv.

I den arabiska kulturen, och speciellt i Marocko, är det viktigt att förhandla om priset. Man kan inte bara handla en vara utan måste göra "bargain". Annars är det ingen riktig affär enligt seden. Det är inte som på börsen, att det sätts en köpkurs av de potentiella köparna och en säljkurs av dem som bjuder ut sina innehav. Där uppstår en så kallad spread, som då och då överrids när köparen är beredd att betala vad säljaren begär – eller vice versa. Så är det inte i Marocko. Nej, där förhandlar man om det vi kallar spreaden tills den minskat till noll. Först då, och helst inte för snabbt, är man överens. Den siste att ge med sig, köpare eller säljare, räcker fram handen och accepterar det sist nämnda prisförslaget. Det kan, och det skall verkligen ta lång tid. Annars är det ingen riktig affär. Diskussionen kan innehålla argument som hänvisar till kvalitet, mängden arbete som ligger inbakat i varan, behovet av finansiellt stöd till den sjuka modern, till de många barnen eller till de stackars arbetare som slitit i månader med till exempel tillverkningen av mattan. Förklaringarna kan också beskriva hur omständligt det är att skaffa fram råvaran till mattan, hur sällan man kan

raka kamelens hals och hur beredningen av ullén går till. Allt sker i god stämning och utan hårda ord. Blir det inget avslut skiljs man som vänner ändå. Går förhandlingarna trögt så kan de lättas upp med en ny runda med thé. Här gäller det att se upp så att garden inte faller. Man kan som köpare bli ett lätt offer om man låter sig bli alltför familjär med den efterhängsne säljaren, som oftast bjuder in en till den privata sfären, till och med till sitt eget hem för att träffa hans familj. Då går det knappast att backa ur gästfriheten på ett ärofullt sätt – d.v.s. utan att köpa något. För alla säljer, har något att sälja.

Vägarna i Marocko är antingen spikraka, på slätter och i öknen, eller rena serpentinerna i Atlas-bergen. Där nere var det om inte hett så ändå milt och njutbart, medan det i bergen redan fallit snö. Längs vägarna var vegetationen varierande. I bergen växte Pinus-släktet i massor av varianter, från små enebusk-liknande krypväxter till högresta tall- eller granliknande träd. Kaktusarna uppträdde i myriader och i ett otal former. De mest förekommande i bergen växte som täta mattor, ungefär som jättestor fetknopp och i stora sjok. I stenöknen var det mörkt och kalt, men bland sanddynerna stack en och annan grästuva upp och trotsade torkan. Man kan undra varifrån de får sin näring. Öken definieras enligt en initierad källa som ett område i vilket det kommer mindre än 15 mm nederbörd per år.

Så var det med den hösten och den förvintern, både på hemmaplan i Sverige och i norra Afrika. Det finns mycket att berätta om Marocko, men det får anstå till ett

annat tillfälle, till ett annat sammanhang eller till en annan ”skrift”.